

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 4	Стр. 1447-1450	Ниш	октобар - децембар	2010.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 26. 6. 2010.

Ненад Стојиљковић

СОЦИОЛОГИЈА И СПОРТ*

Нова књига др Ратка Божовића, једног од наших водећих социолога, пре свега социолога културе, аутора више књига и научних чланака и професора Филозофског факултета у Никшићу, носи наслов *Социологија и спорт*. Полазећи од истицања значаја и потребе за постојањем дисциплине која ће третирати питања повезаности друштва и спорта и њихове међусобне интеракције, ова књига представља веома корисно штиво како за оне чија је професија директно везана за спорт, тако и за све оне који само желе да продубе своја знања о овој друштвеној делатности. Спорт, као један од сегмената ширег појма, физичке културе, већина теоретичара дефинише као друштвену делатност, а професор Божовић јој с правом додаје и епитет уносна делатност. Реч је о уносној делатности не само за извођаче (спортисте) већ и за све оне који су „живо заинтересовани“ и „интензивно организовани око спорта и спортиста“. У првом поглављу које носи наслов Чему социологија спорта, аутор нас подсећа да морамо бити свесни истине да свако социолошко изучавање физичке културе, а посебно спорта, обавезно подразумева чврсту утемељеност сваке посебне социологије, па према томе и социологије физичке културе или социологије спорта у општој социологији. У спорту се често преламају различити друштвени проблеми, а често се каже и да спорт одражава стање у једном друштву носећи све одлике друштвено-економских прилика у средини у којој се развија. Аутор, стога, закључује да спорт, по много чему може бити предмет социолошких опсервација и промишљања чиме се утемељује место социологији спорта у систему социолошких дисциплина.

У другом поглављу, Символичка култура и физичка култура, професор Божовић дефинише термин физичке културе. Он корене физичке културе проналази у античкој Грчкој (античкој Атини) у којој се термином физичка култура означавао однос човека према властитом телу, при чему се мислило не само на телесно већ и на интелектуално деловање човека. Нови век је донео значајне промене у свим сферама друштвеног деловања, па стога ни физичка култура није била поштеђена промена. У овом периоду долази до раздвајања физичког и духовног, а античка дефиниција физичке културе губи своју актуелност. У Новом веку место физичке културе заузима само

snesadif@yahoo.com

* Божовић, Ратко Р. *Социологија и спорт*. Подгорица: Универзитет Црне Горе.

један од њених сегмената, спорт, за чије је постојање један од основних предуслова такмичење. Спортским такмичењенима задовољава се одређена културна сврха битно различита од физичке културе старе Грчке. У последњој фази свог развоја спорт постаје масован, али не масован у погледу ангажовања великих народних маса у самој спортској активности, већ масован у броју пасивних посматрача који спас од доколице и вишка слободног времена траже у пасивном посматрању спортског надметања малог броја врхунских спортиста. У оваквом стању ствари, које аутор назива комерцијализација спорта, спортисти нису више истински субјекти спортског такмичења већ су део моћне организације огромног економског и политичког утицаја у друштву.

Професор Ратко Божовић, цитирајући бројне дефиниције физичке културе совјетских и западноевропских аутора, покушава да читаоцу приближи овај термин и на крају даје и своју дефиницију у којој каже да „Физичка култура представља облике људског деловања и самоделовања у сврху адекватнијег коришћења људске физичке енергије, неговања хигијене и на крају формирања естетике тела, чиме се релаксира и рекреира човек као психофизичко биће“. Он сматра да је физичка култура нешто што је специфично у односу на општу културу, а да се различите спортске активности могу означити као посебне поткултурне појаве.

У књизи се истиче да је физичка култура, са свим својим сегментима, зависна од владајућих друштвених односа и од важећих вредности у друштву. Овакав однос је одувек постојао у физичкој култури, а утицај друштвених и економских односа је увек био пресудан фактор њеног развоја. Иако се о спорту говори као о споредној ствари која би требало да буде поштеђена политичких утицаја то није случај. Аутор цитира нашег прослављеног кошаркашког аса, Љубодрага Симоновића, који је као врхунски спортиста и репрезентативац, учесник Олимпијских игара, био у прилици да сам искуси све негативне стране спорта. Пун срџбе према професионалном спорту он износи све отуђености спорта у савременом добу које су произашле из владајућих друштвених односа.

С обзиром да је професор Божовић физичку културу још на самом почетку дефинисао као друштвену делатност, он читаво треће поглавље посвећује основним обележјима друштвене делатности. Он овде каже да друштвена делатност не мора нужно да подразумева присуство већег броја људи. Понекад, одређена делатност коју изводи појединац може много више бити друштвена од делатности која се изводи у заједници са другим људима. У овом поглављу се истиче и језичка дистинкција између радног и слободног времена, а аутор покушава да одговори на питање да ли време уопште може да буде подељено на слободно и неслободно и да ли би остваривање потпуне људске слободе представљало у исто време крај људских стваралачких постигнућа.

У четвртог поглављу обрађено је питање аматеризма и професионализма у спорту. Дуго година је, чак и у стручним круговима, било присутно мишљење да су модерне олимпијске игре биле изграђене на темељима античког олимпијског аматеризма. Данас је добро познато да у античкој Грчкој олимпијски победници нису били награђивани само маслиновом гранчицом и постављањем споменика у кругу Зевсовог светилишта, већ да су они по повратку у свој родни град уживали бројне почести и остваривали одговара-

јућу материјалну и финансијску добит. Аутор овде, полазећи од примера из периода античке Грчке и старог Рима, преко неких средњовековних случајева професионализма у спорту долази до новог века и чувених Олимпијских игара. Идеја оснивача модерних игара, Пјера де Кубертена, да имплементира спортски аматеризам врло брзо је осујећена. Аутор добро примећује да „спорт у савременом добу постаје један од облика индустрије забаве који многе умирује у лажном задовољству са постојећим поретком вредности“. У оваквој „индустријској забави“ спортисти могу уживати све благодети професионалног бављења спортом само док постижу врхунске резултате и привлаче пажњу публике. Чим изостану очекивани резултати, спортисти падају у заборава, неки чак до те мере као да никада нису ни постојали.

Аутор даље пише о спорту и игри, питајући се да ли је спорт пре свега игра. Човек се играо од самог почетка свог филогенетског и онтогенетског развоја, а у рекреативним и релаксационим својствима игре нашао је компензацију од свих оних исцрпљујућих активности којима се свакодневно троши људска енергија. Овде се истиче да спорт иманентно свом бићу припада игри названој *спортска игра*. Међутим, данас је све чешће присутно губљење игре у спорту. Све чешће се одступа од правих својстава игре као спонтано-креативне самоделатности зарад задовољавања интереса разних посредника у спорту и самих врхунских спортиста. Ово је такође присутно и у дечијој игри не само ангажовањем пионира у клубовима већ и у свакодневној пракси имитацијом професионалног такмичења и организовањем такмичења уз неку добит.

Професор Божовић у својој новој књизи пише и о облицима забаве и разоноде у спорту, о потреби за физичком културом као видом здравог трошења слободног времена и задовољавања људских потреба (здравствених, социјалних, културних...). Он сматра да је физичко васпитање у школама наставни предмет који је сам по себи игра и забава и да је то први корак у васпитавању и образовању деце да спорт перципирају као забаву и опуштање.

Јако је тешко организовати спортску приредбу и такмичење без присуства публике као неформалне друштвене групације па због тога професор Божовић једно поглавље посвећује вези спорта и публике. Он најпре дефинише појам публике, а затим набраја све врсте публике и облике њеног манифестовања. Том приликом он се само надовезује на дефиниције и поделе својих претходника и подсећа нас да спортска звезда „ипак није ништа друго до средство за постизање задовољства гледалаца“.

У својим даљим разматрањима социологије и спорта аутор се бави стално актуелним питањем морала у спорту. Он каже да иако се морал може мерити на чињеничном понашању људи и друштвених групација, он је ипак вредносна категорија која се потврђује на бази неких императивних мерила као захтева. Две најважније категорије су морална савест и морална санкција, односно унутрашња санкција и санкција окружења. Пишући о моралу аутор прави кратак историјски преглед морала као културне и цивилизацијске творевине и поставља питање да ли спортски морал уопште постоји?

У деветом поглављу обрађено је питање економских интереса у спорту. Претходно је већ напоменуто да је спорт постао својеврсна професионална и материјално уносна делатност, која стално губи битна својства игре. Квантификација спортског такмичења доприноси стварању култа спортског резултата у функцији остваривања економског интереса. Ово је

joш један од разлога који доприноси екстракцији игре из спорта, игре коју Кајоа дефинише као слободну, издвојену, независну, непродуктивну, прописану и фиктивну активност.

Незаобилазна тема када су у питању социологија и спорт свакако су агресија и насиље у спорту. Професор Божовић сматра да су агресивност у спорту и агресивност која потиче из спорта директно изведене из стратегије освајања нових простора људске егзистенције коју намеће структура економске моћи и политичке власти глобалног доба. Он спортске стадионе види као арене за испољавање нагомилане и потиснуте агресије која ће лако експлодирати у најсуровије насиље. Професор Божовић сматра да решење овог проблема лежи у физичкој култури као могућој компензацији могућих облика агресије и насиља. Због тога каже да стварање потребе за неговањем физичке културе у друштву, нарочито кроз различите видове рекреације, код разних категорија грађана, посебно младих, у данашње време разних девијантних тенденција представља превентивну меру у погледу оних искушења младих која их директно воде у деструктивне и аутодеструктивне појаве индивидуалног и групног карактера.

Аутор даље пишући о спорту и политици разрађује питање политике физичке културе. Он сматра да се поред одређених материјалних и инфраструктурних претпоставки за различите облике физичко-рекреативних активности, добро осмишљеном политиком физичке културе, едукацијом и сталним промовисањем њених позитивних вредности код грађана различитих узрасних категорија може развити свест о значају физичке активности.

У последњем поглављу које носи наслов Међународни спорт – показивање моћи и престижа у свету, аутор кроз велики број примера, углавном са олимпијских игара, говори о употреби спорта као средства за промовисање политичке, идеолошке и економске супериорности. Ескалација политичког диктата у пропагандне сврхе догодила се у Берлину 1936. године када су олимпијске игре употребљене за промовисање наднације. Аутор даје примере и из бивше Југославије, примере у којима је спорт коришћен да би се створио привид братства и јединства у ондашњој великој држави СФРЈ, када су се успеси словеначких такмичара прослављали у Београду као сопствени успеси. Он такође даје пример малих и потпуно анонимних нација (неке афричке и азијске нације) које упињу све своје снаге не би ли се промовисале кроз одређене спортове.

Теоријско разматрање социологије и спорта које професор Ратко Божовић даје у својој најновијој књизи плод је успешне синтезе акумулираног знања изграђене на темељу обимне литературе која се састојала од 151 одреднице. Ова књига излазећи из оквира универзитетског уџбеника свакако заслужује да буде прочитана од стране оних који спорт виде као неизоставан елемент друштвеног деловања.